

ACC. N:R. M. 13880:1-10. *nicknam ö. lantbrukare*

Landskap: Skåne Upptecknat av: Hans Holmberg
Härad: Phytts Adress: Åstad
Socken: Fru Åstad Berättat av: Dennar
Uppteckningsår: 1954 Född år 1873 i V. Åstad

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kvinnor och kvinnodrift. s. 1-10.

LuF 99.

Kvarnar och Kvarndrift

Här på stättbyggen var det ända
stubbmaller färs i tiden. De var byggda
på 1700 talet. Dommumöllan var den äldsta
här på orten, den revs på 90 talet. Lilla Ahlads
möllan revs 1920 och sjörupsmöllan färs en
10 år sen. En liten Mölländare här i Ten Ahlads
brände ner omkring 1920, sen flyttades
en annan dit från Lrdala men även
den brände ner, sen byggde de bara ett
kvarnhus med elektrisk kraft som nu
ersätter väderkvarnarna. Sen vi fick den
elektriske kraften blev väderkvarnarna
obehörliga. Då vi de gamla mjölnarna
stötade med att mata fick kvarnar-
na färfalla och revs, de hade då tjänat
ut, de hade varit till stor nytta i sin tid

Nu är det bara en i annan av de i 18
byggda Hålländarna kvar. I Aggarp
i Bräcka socken revs en stubbmälla
och byggdes en stor hålländare med
hög grästensgrund med portar så de kan
komma in under kornen och bli så säkra
upp på loftet den har tre stor stötar sikt
och kron Det var en kornbyggare i Aggarp
han hette Nils Olsson som byggde den
Jag vill minnas att den kostade omkring
12000 kronor en rätt stor summa på
den tiden. Det är nu tredje generationen
som äger och brukar denna solida kvarn
En tid var det flera som hade in fatiga
motorer i hålländarna men det var
flera mällor som brände ner som
fågelmotorerna satte eld på.

En stubbmälla utan vingar står på
müllbacken på Södra Lindholmen den är
dit flyttad från Norra Lindholmen redan
den där inte användes längre. Här kan
de sitta och se över stätten ända till sjön
Jan Hackom flyttade den dit som ett kulturarikt
minne.

En skvaltkravn har funnits
i en djup näsna säder om gillkrav
backen, här fins ännu färdamringarna
krav, hur de kravnarna såg ut är det
ingen som vet nu. Vattenkravnas här
ju och så förkommit färr i tiden men
var har inte ens Olaf Christofferson
haft reda på. Några ändringar på kravnas
är mig ej bekant Stubbmällorna var
av skettimur, möllasceln var alltid
av ek kuggarna i det stora hjulet
III var av vitt bok, det stod bäst emot skitning

Skarnvingar av järn har jag hört
om. Att det var väl endast på vindmator-
na som de sattes upp för sticktrisk upplys-
ning som vingarna var av järn.

En del av de gamla stubbmöllorna
gick medrals andra möllor var för sig
man ju ej. Ståga förbättringar på de gamla
kvarnarna blev det väl ej men då de nya
stora hölländarna byggdes med större ut-
rumme, de hade träpar nytt kvarn skalkvarn
sikt kvarn, de kunde mala med mindre vind
än stubbmöllorna, de hade ju så stora stötar.
Lilla Håttumöllan hade tobaksmøllan det
vilsäga att kvarnstinen var tre alnar i dia-
meter. Det behövde bläsa bra för att mala
med så stora kvarnstinar, men så kunde de
också mala ett parhundra säckar på ett dygn
men då fick de ju vara 3, 4 att väga och mala

Sikt har väl funnits på alla kvarnar
från lång tid tillbaka, möllesikt skulle
ju alla ha ämnistorn till jul i påsk
förs i tiden fodrades hästarna med hel
havre eller gröpe, men nu skall det vara
kross så fick de lägga in krossmaskiner
på kvarnarna. Nu siktras allt siktimjöl
på ångkvarnarna. På de större gårdarna
hade de kvarnar som drogs av hästar
det var när det lungt så att väderkvarnen
inte kunde gå. Stubbmäklar hade två
loft med dåligt utrumme kaffändarna
hade också två men med mycket större
utrumme. Ljotravikare och självbejvare
är en senare uppfinning på kvarnarna
Ikoning med järn på möllesikten har de
haft som många är tillbaka

Hvarnbyggare

6

I Haggarp bodde färre två mällbyggare
de hade fullt arbete med att bygga
och reparera mällor, särskilt vingarna
behövde repareras och sjutas ofta.

En gång slog askan ner i Lilla Åblad
mällan, den gick ner i den ena vingen
splittrade den stora askan gick ner i
hinskättingen och ner i jorden, så fick
de lägga in en ny aska. Detta var
alltid ackordsarbete. Hvarnbyggarna hade
en snickare till hjälp i bland en länning
Både den mällbyggare ketti Nils Olsson
egenomsligt nog. Det var inte många
nya hvarnar de byggde men de flyttade
flera hälländare och reparerade gamla

Ägare af kornarna

De flesta ägarna var mjötnare och
matade sjelf på de gårdar som ägde
korn hade de lagt mjötnare på stat
så fick han arbeta på gårdar när han
inte matade. Mjötnaren tog alltid till
färs, men tog slut när brödsäcken blev
rannoverad 1914 sen där har mjötnarna
tagit betalt för matning av brödsäcken
och fälsäcken. Färs använde mjötnaren
till till bröd i eget huskök och till
att fäda upp svik att sälja och för
egent behov. Bagari har de väl inte haft
men väl sett mjöl till bagaren.
När de slutade baka brunn skickade de
mjölet till bagaren och fick bakat
det var på 20 och 30 tult, nu köper allt bröd

Min svärfar har berättat att då de
i hem hem hade väst att få mat
bräde de till Hårts vatten kvern så
fick de mat med sig hem, i från
Anderslöv till Hårts är om kring
Tre mil en lång mölle resa, men sådana
resor var vanliga förr i tiden

En god mjölnare skulle vara ärlig
och kunnat gran kunna mala rikta
och kunna göra korn och havregryn
Mjölnareyrket gick mest i arf från
far till son mjölnarna malar nu
endast till dem som ej själva har
elektrisk kraft. Då de förr fick bräde
såden dåligt hästad tar kraft de den
i bakugnen, då de hade bakat kunde
de lägga in en riek med bräde till
nästa bak

Målleriäckarna var av humnavorst
linne med eget namn och bynamn
Brödräden målades minst två gånger
den första gången på kladsatt skrä
eller skredda, den andra gången att fins
mata, målleriketen bestod av tre slags
mjöl vittmjöl svartmjöl och skortur,
av hummasiktad mjöl bakades siktbröd
till vardags och skorterna blandades i
till det grova brödet. En pojke tillfrågades
en gång om det ^{var} siktbröd han hade fått
till lillmidda, han svarade att det var
bara gott grovt. Bänderna ville ha sin
egen båd tillbaka från kvarnen och så
ha matet så fast som möjligt, men det
kunde ju ibland vara långt färre
än det ej till att vara mällare.

Att övermatta i kvarnen var väl endast
på de stora vattenkvarnarna då de hade
kört långt och skulle ha makat med sig
hem, de hade väl mest mat med sig själva

Folktra och sägner blev jag ej hört
om talar det var väl under den tid
då folket var viskepliga, min mjölnarna
var duktiga att spå i väder de visste
tämlikens väl hur väder skulle bli
Jag minns ännu när jag var pojke jag
gick till möllan och frågade om var säg
var maten men det var det inte det var
långt men om i ser att möllan går i
mörren kan i huntu ricken i mörren kväl
Mjölnarna brukade mata alla dagar
så när som de stora heljdagarna
och bursdagarna då var det förbjudet.